







ССРЭ-НИН УАЧД-ЗИНДЕ ДАГ БЫЖЫГЛААР ФУНДАМЕНТ

Оттур магистраль эрттер дагалар быжык болурунда демір-орук тошмелердинин тургузуучулары сонургалдык. Даг порода-ларын химикти арга-биле быжыкларынын чаа ар-гамин транспорт туудууну Буту-эвилек эртем-шишчилел институтунун ажилдакчылары сүмөзөн. Тускай экилдиринин даге кудуптарга, ол черинч тигеринче, чарыктарынче, мыйлактарынче эртин кирген, эргежок чугула участкогу млек туудуштуруп, быжыктуулар.

Черин ичкар химикти арга-биле быжыкларын чорударында херегалар дериншиктеринин комплекси-эни-даа ажилдап кылган. Ол чаа аргамы Сонгу Кавказ демір-орунта тошмелерин кыларында шенеп корген болган ажилды ийн катал дүределиринин аралап берген.

И. БОЙКО.

ГАЗ СУГНУ АРЫГЛАП ТУРАР

Магистральдык газ дамчыдыгынын компрессор станцияларында газ турбиналык установкаларын ажилдап турар. Оларын анаа херегаларын ажилдап, чүге дөргө олар ук черини одалгазы — бойдуз газы-биле ажилдап турар.

Ижер суг ховар болуп турар кургаг хову черлерге илдык турбиналарын ажилдагы оон-даа артык ажилдагы. Ичкар чүгелес Олессанн политехникти институтунун лаборатория-зынын болган Виштарангазын ажилдакчыларынын тургускан установка-зын ажилдаа чогуур. Ол чаа установка газ турбиналарынын ажилдап каапкан чылын дустуг сугну арыкларында ажилдап турар.

Ол чорук ажилдагынын үнү турар чылын катал ажилдагынын болган ол-ла үеде минералдык сугну арыккаш, ижер суг болдуларынын аргамын берин турар. Установказын бүдүрүчүлүгү — шакта 12 кубометр суг. Оң дугайын ССРЭ-нин УАЧД-зынч «Ийнги энергетикти кур-валарын ажилдагы» деп, тематикти делегалар-ында тодаргай көргүсөн.

В. СЕРГЕЕВ.

ШАЛАНЫ ТУРГУЗАРЫНЫН КАРЫЛГАЗЫ ЧЕЖЕЛ?

Бир эвес электрон-салналга техниказын тургузар шаланы ал коор болза, ол мында-ла чинк карыгалдык эвес болур чүе-дөр. «Обигрээ» дериншикни алаанга шимчеш дивес калык тавакты негеп турар. Ындык шала агар кирбес, ошк ортенмес, чинк болган ол-ла үеде сөстелге база эителге кылдыра белени-биле адырып алып боту укуртуз.

Ол бүгү негезделерге дүжүр шаланы тургузар болдунар арга чок деп ага чедир-ле санал келген. Оларын халуу эрттер элек-три дамчык кылдыр база кылды болбае. Ындык болганда, арыг металл-даа, арыг пластмассе-даа анаа таарымшас-тыр. Довурак-лозууп үндүр болган аар болган учурунда, бетон биле керамика чогууламык эвес. Эртен боор болган учурунда ийн база таарымшас. А бир эвес ийн шак дүргүзүлгү үш чүе дөрбөчүн метр шаланы кыл шак каан. Чайыр-лап каан кырын үрентер деп олдаксымайын, чаа шаланы паркетке, бетонга, мраморга өткөн кылмып ап боур.

Р. ГОПЧАРОВ. (СЭТА).

АЖЫКТЫГ БОЛГАН

Келир үенин салгалчыла-рын өөредип кижиздеринге ажилдер болган уруулар са-тары улуг ролун кирип турар. Мичаган ол уруу-лар албан черлеринин ажил-чыне кичээни салгыры олаа чугула. Бай-Тайга ра-йонуну девискээринде ажилдап турар 5 ажилдер болган 7 уруулар са-тарын-да школа назыны четпаан 575 уруулар хаара тутту-ган. Бичини чаатарын өө-редип, кижиздин турар баш-кыларынын ажилчыне ра-йонуну улус өөредилге ки-лдин сөзлү үеде кичээниги ил улгаттырган.

И. БОЙКО.

Каттыжымшыктын чөвү-лөме Кызыл-Даг суурда уруулар сазынын эргелек-чиси башкы Хертек Четен удуртуп турар. Методикти каттыжым-шыктын чөвүлөи райкүүс-конуну улус өөредилге ки-лдинин методикти кабинет-ди-биле сүмөзөп тургу-зуп алганы чылда чорудар планын өзүгаар ажилдап турар. Чоокта чаа ясли, садтарын башкыларынын, кижиздикчилеринин, няя-ларынын болган позары-ларын бир үпнүгү каттыш-кан семинарын район то-нууну уруулар са-ты-ныч баазанынга организа-стан эрттерин.

Семинарын баштайгы кезонде илеткедөр бол-гулаан. «Бойдуз материал-

дарындан обинарактарын кылдыры». «Коллективчи найрадык чорукка кижиз-дикчилерге». «Долгандыр турар чүгелерге урууларынч угаан кижиздикчилерге». «Исчилерге болган уруулар са-дтарында кижиздикчилерге ажилдарын планнары». «Байырларды хүнерин демделээр» деп темаларга илеткедери уруулар са-дтарынын эргелекчилери Вера Котгар, Анай Хомуш-ку, Белек Анай-оол, Калдар Төмүр, Хертек Ангыр олз тодаргай чижектер-биле бадыйкап турган ясли, садтарын ажилы-биле холбап помчааннар.

Семинарын ийги кезонде математиканын, төрөн дылдын практикти кичээлдери болган. Үпкү-

зүнде—урууларын тымын-гы, асаангыр болган чо-гадыкчы чорукка кижиз-дер элзэн каш оонбарын өөргөн. Түнкөлөкө урууларынч саазын, пластмач, буру, тараа саазы болган өске-даа чүгелдерен кылган ажилдарынч урууларга хоолулуг (шакти) чөмөр-нин делегаларын организа-стаан. Семинардан ясли, са-дтарын ажилдакчылары боттарынын ажилында ажилдап хей солуп чүгү-дери билеп алганнар. Ажилдын муракчы дү-жүлгүзүн негездеринге семинар улуг жүр-дузалык болган.

Б. БАРБА.



ЧУРУКТА: Тээлинин Культура быжыктынч конуусулар ансамбли. А. ЗАПЦЕВИЧ Фотосу.

НАДЕЖДА ПАВЛОВАНЫН ЧА АРОЛЮ



МОСКВА. ССР Эвелелинин Улуг театрынын сепозамыта Надежда Павлова ийн сезон иштиде таптылал келген. Ангы үеде балеринанын репертуарында «Кисель», «Шекспи-чин», «Блажык дөш ийнанын» деп белеттерини кол ролдары кирген. Чоокта чаа ол ролдарга Китринин ролу ба-за неметшен. Кремльди сөздөдөр Ордунузын сепозамыта И. Павлованы И. Милкусту «Дон-Кихоте» деп белетинге баштайгы ойнааны улуг чедипшин-биле эртен.

А. КОНЫКОВУН Фотосу. (СЭТА-нын фотохрониказы).

Хамааты Камгалаалы

Чурткакы чоңуу аңгы-аңгы кезектерин амы үенин массалык узуткаашкын чө-сөздөн камгалаанынын ар-га, хевирлеринге өөредиринге хамааты камгалаанынч өө-редилге пунктулары улуг ролду ойнап турар.

Тыва АССР-нин Хамааты камгалаанынч өөредилге пунктузу 1973 чылда тургусту-ган. Иччаган бөдүртеринч командалык составын белет-кээринге, ажилчыларын, албан-халдакчыларын, колхозчуларын болган сүргүзү аны-яктарын камгалаанынын ар-галарында өөредиринге эитип байдал бар апарган. Ол пункт Кызылда «Детский мир» ма-газинин адык кезонде тур-рар болган амы үенин не-гезделеринге база кичээлдөр, белеткедөр чорударынч тех-никти байдалында дүүш-

Үш каналдык система ажилдап эгелзэн

1977 чылдын бөдүзүндө Топ телевидение «Орбита» программазын хүлзөп ап турар ра-йоннараге дамчыдык кылды-рып ажилдап. Моон мурун-да чалгыс программазын дам-чыдып турган болза, ам үш программазын дамчыдып тур-рар апарган. Програм-ма бүрүзүн шак ытгалы-ныч үш куржаанда девиск-ээрлерге дамчыдып турар. Программа бүрүзү Топ теле-видениенин бирги програм-мазынга дүгүлүп турар. Үш зо-нага дамчыдыкка ук черлерини плагы-биле 9 шакта эгелзээр болган 23 шакта доостур.

Ю. АЛЕКСАНДРОВ. (СЭТА).

ӨӨРЕДИЛГЕ ПУНКТУЗУ

Өөредилге пунктузуну экс-позицияны аңгы-аңгы темалар айы-биле тургустунган: «ССРЭ-нин Чөмөкчү Күштер-и — Төрзөн чурттуу бөзү-редик камгалакчызы», «ССРЭ-нин хамааты камгала-анынч соруугалары болган организацык тургузуу», «Мас-салык узуткаашкын чө-сөздөн чурткакы чоңуу кам-галаары». «Удуралыкчы хал-даар дей берген үеде болган хамааты камгалаанынч мезэ-зи-биле хамааты камгалаа-ныч органнынын база чурткакы чоңуу хөдөлш-кинери» дөш, оон-даа өске. Стендлеринге хамааты кам-галаанынч тургустуну келген тогүзүн, оң чаартыныш-кынн база амы үеде ССРЭ-нин камгала ажилдарында оң ролду, соруугаларын дел-герней-биле көргүсөн.

Амгы үеде массалык узут-каашкыннч чөсөздөн кам-

галаанынын тодаргай ар-галарын экспозицияда оңалап көргүсөн. Ында чүгел көр-гүзү материалдарын эвес, а харын камгалаанынч хел-рекседери база делегал: про-тивотатарын, респираторар-ны, дозунга! удур пөс маскаларын, хөвөч-марфа ша-рышкынынын өске-даа хел-рекседери. Ол ишкан хай-гаарал приборлары, харылаа-ныч болган дыңдарынын аппараттары, медицина хел-рекседери хөй-биле көргүс-түнгөн. Өөредилге пунктузунда бө-дүрүлгө-өөредилгенинч болган хамааты камгалаанынч курстарын башкылары тус-кай тургускан программа бө-дүрүлгө кичээлдери, белетке-дери чорудуп турар. Кичээл-дери эрттеринге техник-ти херекседери, кино-фото-материалдарын ажилдап ту-рар. Эртен чылын даараналга

КАЖАН ТЫВЫЛГАНЫ?

Сооктан холду камгалаары-биле дүктүк аң кезинден хап кылып адырып угаан даараан баштайгы кижн кажан, каза төрүтүнгөн чурттан чоранып дөдөрүн илаптымы-биле бөзү-редир берге. Оон соонда ол хаптан улуг-эргекти аңгалы, алап тускай халчыгыш кылы-рын база бир угаангыр-сагы-ныч кажан кижн тыпкан. Эртекти хол-хавын баштайгы хол-хавынга бодалга, ажил кылы-рынга эпит болганы чүгел чок. Эрте-бурунгука илдык мерген угаангыр кичпарыл ол?

Хөлес амыдыралдыларга хол-хавынч ажык чүе деп? Эрги Россияга турган иын-гуурттанн конуш соокту хол-хавы чок эрттирп чоранынар: чөмөри тоннарынч эрзэ-би-

ле деп, узун. Оң иштине чы-лыг болуу дөш хөй аң кеш-терин таарыштыр даарап азыр турган. Олар хол-биле чүе кымылтар турган деп! Хол-хавын бөдүүн ажилчын чон чогадып даараан. Оларын өтүтүп байлар болган алдар-хавызылгылар хол-хавын база кедип эгелзөн. Соортүкчө узун чөмөри бөддүрү хол-хавы черде таарымчалык бол-байт аан. Оларын каас-шиник, унелг эртинелер-биле каас-таан болур. Славянар, сонгу чүктүк улугу болган өскелер-даа хол-хавынч ажыкн көрүп, кы-лым постен, хөй, өшкү кезин-ден даарап адырып биле бер-генер. Сонгу чүктүн улугу иян, ыт, буру, адыг кезин-ден хол-хавын дүгүн дашкаар

кылдыр даарап алырлар. Чер-лерде оңу аңгы-аңгы адып ту-рар. Хөй дүгүнден аргаан хол-хавын өрүс чон «аргылар» («вазюки») деп алап чөра-ныпкан ам варезки деп сөс бо хүнерде артык. Чүгел XIX чүс чылда салаа бүрүзү аңгылаан хол-хавын (перчатканы) даарап эгелзөн. Амгы үеде хол-хавын чүгел соокта кедеринден аңгыда, кандыг-да үеде мола бөзүгаар кедер апарган. Чижээ, баллар-га кедер аң хол-хавыны пар-да, чыскаалаг тук тудукула-рынн аң хол-хавыны дөш-ле баар... Сөзлү үеде аргып каан хол-хавыны эң-не негездер-гей болур берген. («Работница» журналдан).

ЧЕМПИОННАР

Республиканын «Спартак» ийн тура спорт инителдинин бирги чери дөш баскетбол нардыдаазы Ак-Довурак хоорайга болуп эртен.

Ю. АЛЕКСАНДРОВ.

ЭМ ИЖЕРИНИН ЧУРУМУ

Бо чүүлү зарыг В. С. Сухо-рослованын эмини канчаар шын ижерини дугайында ай-тырынга хааны кылдыр би-жизн. Амгы үенин эмирлери хөй кезин нарын химикти спит-зэти продукттары болуп тур-рардан аңгыда эмирини үшү-терден, чамдык дарыг амытан-лар организацылал ап турар. Иччалдыр алган чаа химикти каттыжымшыкларын баштайгы лиит азыктарына шенеп төөр, оон соонда хары угда ор-темин болган өөредилгенин ажилын чорудуп турар эмлел-де черинге (кышкыкка) хы-нал, бүгү тала-биле өөренип көргөштин соонда, эмин иян медицина практиказынга херегалар. Химиктерин, фар-мацевтерин, фармакологтар-ын болган эмирлерини кады деминг ажилдакчыны түнел-ди болза эмини сааларын аар-гык бурзулуге бүгү таладык тодарларынын эмини ижер хө-мөжөвүн алым-биле чангыс катал, хонукта, эмирлериин бир куруузда ижерини база эмини чорудушкын дугайында сүмөзөдөр болор.

Р. ГОПЧАРОВ. (СЭТА).

Эмчинин сүмези

Оваарымыч чогуудан индык эмирини созуштур ажилдаш, берге байдалга дүжүр, аар хө-рөшчөмөшкыныга четкен таар-ымшалар эвезин эвес. Ындык-ларга бичин уруулар хамаар-жыр. Чамдык ада-векер эмирини бичин уруулар четес черге салырып утканын, уруулар шондөф, беллод, димедрол деп эмирини ишкеш хоран-нангынында амызында ча-рылган таарымшалар база бар болуп турар. Эм бурзуу тускай химикти, физиотат бот-тыларым бол-гандында, оларын шыгыгата тургузары база аңгы-аңгы. Эмини эм боор шылары чидирбей-биле айткн каап та-йлыбырын бөзүгаар шыгаар, ажилдап укуртуз. Эмин үрелбей дөш оон салазынын аксып млек дугаар. Балтайгы оңун, хөварын, чыдын, амданын чидирген эмирини ажилдагы чорутуз. Ижер эмирини хамдыкы чон хайылыдарын ийн согу-нун ажилында саалдарык бол-ганындан эмир тускай чөм мурунда, чөм соонда ижер уеларын. Чижээ, минералды суларыны ам ижине ижер чүгүла деп санал турар. Шө-дөчүлө минералдык сулар — Боржоми, Ессентуэжнин дөрт дугаарына гасстриян аараларын ийн шондөфү-дүнү шаразын хайылыдары-

рынга дуаалаар. Сульфатно-магнийдык сулар—Славян-ская, Ессентуэжнин он чеди ду-галары база-ла ийн шондөфү-дөрүнн шаразын каргынын болган оттуң ажилын сайым-радыр. Чөмөри мурунунч үеде-ринде ажилдап шөдөлчөк ижин согуун ажилын көүдө-дин-даа, өзөжөдөш-даа болор. Ижин ажилында оңунде турда, минералды суларын чөм мурунда 40—45 минута, ажилык көүдөшө — 1—1,5 шак, ажилык өзөжөдөшө—15—20 минута бурунга ижер. Подгу: йодид калийин, микроид, антиструмин, сайонид деп эмирини чөм соонда ижер. Сульфатшамидит: стренто-пид, норсульфазол, этиазол, сульфадимезин, сульфазин, сульфадимезин, мадрибон, сульфален деп эмирини дүрүм бөзүгаар чөмөрининч үезин барымдаалабайт аз ижине, чөм мурунда, чөмөри үеде арзымыда шөдөлчөк суг-биле азы боржоми-биле кады ижер. Фталазол, сульфин, фтазин, дисульфид деп эмирини чүрүм бөзүгаар чөм үезин сагы-вайн суук, чүү-биле кады ижер. Чамдык сульфиди-мидин эмирини шөдөлчөк суг-биле ижерге эмин дүргө эмирлериин чөмөри ор-ганизмге сплер. Антибиотиктерин ажилда-лы хөй иян. Чижээ, фенокси-

ТЕЛЕВИДЕНИЕ ЯНВАРЬ 5-ТЕ МОСКВАДАН 10.00—Медээлер. 10.10—Эртенги кышкыктык. 10.30—«Машка—дүктөгөр ку-лак болган оң өөр-лөр» деп хөй сери-алды мулфильминч (ГТР) баштайгы көр-гүзүлгөн. 1-ги, 2-ги се-риилари. 10.55—«Ол бистик-биле ар-тар». Урап-чөчөк фильми. 12.00—«Бистин намдарымыс. 1925 чыл». КЫЗЫЛДАН 13.00—«Кара рынарларынч тоңчуу». Телефильми. 14.25—Уругаарга фильм. «Кү-зелдер ош». Ойна-рактарык фильм. 1-ги сериясы. МОСКВАДАН 15.00—Документалдык филь-мер программазы: 1. «Картошка дугайында сөс», 2. «Суг комлекси-зи», «Делгемери»; 3. «Катта-Курганнык дүр-жүлгүзү», «Ордубалдык садыр». 16.10—«Барбачынын салым-чөү» деп хөй сери-алды мулфильминч (А. Гайдар-нын индык атыг тоо-жуу бөзүгаар) баш-тайгы көргүзүлгөн. 1-ги сериясы. 17.15—«Объектив». 17.45—1976 чылдын эртем ажилдынын на рм. ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинч чога-дылгалар болган ажилдык кымылтар таала-биле куртул комител-дин дарлазынч ор-алчымы Л. Е. Ко-маров дамчыдыгыны эрттерин. 18.15—«Гориктер», кийгы харылыдары. КЫЗЫЛДАН 19.00—Телемдөөлөр. 19.15—«Улуг Октябрьинч 60 чыл оюн төлөткит ут-куур». Дамчыдык. 19.45—«Азиянын товүлөд». Дамчыдык. 20.15—Телемдөөлөр. 20.25—Чарладар. МОСКВАДАН 20.30—«Спортлото» тираж. 20.40—«Даштынч фильм эртен». «Бакмы алыр өрдөрүн кызы». Урап-чөчөк фильми. (Поль-ша). 22.00—«Уе». Информатив программа. 22.30—«Чаракыны формула-зы». Документалдык фильм. 23.00—«Орус кыш» деп уран чүгел фестивалынч түнел концерт. Кызылдын Сөздөлдөр ордузундун дамчыдык-талы кезе. 00.25—00.35—Медээлер. АГААР Кызылдын агаар станция-зын дыңдары турарын бөзү-гаар алыр, бөтүн республи-кага болган Кызылга адыр бу-луттар, чагыс. Хат кошкан. Агаарын температуразы дагыт черлерге 26—31, өскө-дөрүнө 33—38, Кызылга 36—38 градус соок-болур. Редактор В. С. ШАРВИН. ЯНВАРЬ 5-ТЕ «НАЙЫРАЛ»: «От, суг тер!» 15.20, 17.00, 18.40, болгаг чөс хоолайлар» 10.00, 20.30 шактарда. «Адыз чон» 11.50, 13.40, 15.30, 17.20, 19.10, 21.00 «ВОСТОК»: «Бир-ле чайын» 11.00, 13.00, «Шынчы сөс» 15.20, 17.00, 18.40, 20.30 шактарда. «НАА-ХЕМ»: «Напитаннар» 11.00, 13.00, «Ар-хи-мел» ТИРАЖ 10332. ЧАГЫГ № 1816. СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП УНЕР TC—00604.